

Richtlijn / info voor ouders

Ernstige gedragsproblemen

Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming

© NVO, BPSW en NIP

© 2014 Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging voor pedagogen en onderwijskundigen

Het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP), de Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO) en de Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW) zijn de opstellers van de richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming. Vermelde beroepsverenigingen zijn intellectueel eigenaar van zowel de richtlijnen zelf als de schriftelijke onderbouwing ervan, de eventuele bijbehorende werkkaarten en de cliëntversies. De beroepsverenigingen geven toestemming voor het verveelvoudigen en opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand van de tekst van deze publicatie alsmede het openbaar maken ervan hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of enige andere manier, op voorwaarde dat de drie beroepsverenigingen worden vermeld als de opstellers van betreffende richtlijn en de eventuele overige gebruikte teksten. Richtlijnen worden regelmatig aangepast. We adviseren dringend altijd de website te raadplegen voor de meest actuele versies.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft deze richtlijn geschreven in opdracht van het NIP, de NVO en de BPSW . Dit project werd mogelijk gemaakt door financiering van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, vanuit het Programma Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming.

Zie voor meer informatie de website www.richtlijnenjeugdhulp.nl.

Gebruik als titel van deze richtlijn in referenties altijd: *'Richtlijn Ernstige gedragsproblemen voor jeugdhulp en jeugdbescherming'*.

3e herziene druk 2015

Auteurs

Marjan de Lange
Walter Matthys
Nienke Foolen
Anne Addink
Marjolein Oudhof
Kris Vermeij

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47
Postbus 19221
3501 DE Utrecht
Telefoon 030 - 230 63 44
Website www.nji.nl
E-mail info@nji.nl

Werkgroep

Wim Slot
Leoniek Kroneman
Margriet Heeroma
Jurja Steenmeijer
Cathelijne Buschgens
Walter Matthys
Marjolein Oudhof
Marjan de Lange
Anneke van As

Redactionele ondersteuning

Iris Dijkstra

Inleiding

Alle kinderen en jongeren zijn wel eens lastig. Ze luisteren slecht, worden erg boos of komen te laat thuis. Dit is vervelend, maar ook heel normaal. Het hoort bij het opgroeien.

Maar soms zijn de problemen zó erg en duren ze zó lang dat een kind erdoor in de problemen komt. Hij of zij wordt bijvoorbeeld vaak de klas uitgestuurd of zelfs geschorst. Ook lukt het niet zo goed om vriendschappen te sluiten. Daarnaast kunnen ouders het gevoel hebben dat ze het allemaal niet meer aankunnen.

Ook ú maakt zich misschien zorgen over het gedrag van uw kind. Om u en uw kind te helpen, is er een richtlijn ontwikkeld. In deze richtlijn staat wat hulpverleners in de jeugdhulp kunnen doen als ze vermoeden of weten dat een kind ernstige gedragsproblemen heeft.

In dit document wordt de richtlijn kort samengevat. Het is handig als u deze richtlijn kent. Zo weet u wat u van hulpverleners in de jeugdhulp kunt verwachten. Ook kunt u deze informatie gebruiken als hulpmiddel bij het overleg met een hulpverlener.

Wat zijn ernstige gedragsproblemen?

We spreken van ernstige gedragsproblemen als er in ernstige mate sprake is van:

- dwars en opstandig gedrag (ruzie met volwassenen hebben of weigeren te luisteren);
- prikkelbaar of driftig gedrag (boos en gepikeerd zijn of woede-uitbarstingen hebben);
- antisociaal gedrag (vechten, liegen, spijbelen, ongevoelig zijn voor straf);
- druk en impulsief gedrag (rusteloos zijn, bezigheden van anderen verstoren, eerst doen en dan denken).

Als dit gedrag heel problematisch is, langer dan een jaar aanhoudt en een kind heel erg belemmert in naar school gaan, vrienden maken en het contact met familie, dan kan het kind de diagnose Oppositioneel opstandige gedragsstoornis (ODD) of Gedragsstoornis (CD) krijgen. Een kind met de diagnose ODD is vaak heel dwars en opstandig. Een kind met de diagnose CD doet vaak dingen die echt niet mogen, zoals vechten, liegen of stelen.

Ernstige gedragsproblemen herkennen

Wanneer het vermoeden bestaat dat een kind of jongere ernstige gedragsproblemen heeft, dan doorlopen ouders en hun kind volgens de richtlijn een aantal stappen.

1. Eerst is er een gesprek met degene die de gedragsproblemen signaleert. Dat kan een leerkracht zijn of een hulpverlener. Tijdens dit gesprek wordt bekeken hoe ernstig de gedragsproblemen zijn. Het kan zijn dat u (en meestal ook de leerkracht) een vragenlijst moet invullen. Er wordt daarbij niet alleen gesproken over de gedragsproblemen, maar ook over de last die u, uw kind en eventueel andere gezinsleden ervan hebben. Uw ervaringen worden dus serieus genomen.
2. Is er sprake van ernstige gedragsproblemen, dan is verder onderzoek nodig. De hulpverlener wil bijvoorbeeld niet alleen weten welke problemen er zijn, hij of zij wil ook weten wat er goed gaat. Een kind kan bijvoorbeeld veel plezier hebben in de voetbaltraining of paardrijles. Dat is ook belangrijk. Verder is van belang of er misschien andere problemen spelen. Zo kan een kind een licht verstandelijke beperking hebben en zich daardoor lastiger gedragen. De hulpverlener kan u en uw kind ook vragen om nog wat extra vragenlijsten in te vullen.
3. De resultaten van het onderzoek neemt de hulpverlener met u en uw kind door. Daarbij legt

hij of zij uit welke vormen van hulp het beste ingezet kunnen worden. U neemt samen met uw hulpverlener hierover een besluit. Ook stelt u samen vast wat u met de behandeling wilt bereiken.

Het behandelen van ernstige gedragsproblemen

Er zijn volgens de richtlijn verschillende manieren om ernstige gedragsproblemen te behandelen.

Bij kinderen tot twaalf jaar geeft een *oudertraining* het beste resultaat. Niet omdat de gedragsproblemen de schuld van de ouders zouden zijn, maar omdat ouders een belangrijke rol kunnen spelen in het verminderen van de problemen. Tijdens een oudertraining leren ouders hoe ze goed gedrag kunnen stimuleren en ongewenst gedrag kunnen afremmen.

Soms hebben kinderen ook therapie nodig. Voor kinderen van acht tot twaalf jaar is er *cognitieve gedragstherapie*. Daarmee leren ze anders kijken naar een situatie. Zo hoeven ze niet meteen boos te worden. Ook leren ze problemen goed op te lossen.

Jongeren vanaf twaalf jaar krijgen ook *cognitieve gedragstherapie*. Daarnaast krijgt het gezin een gezinsbehandeling. Tijdens zo'n behandeling leren ouders extra opvoedingsvaardigheden en leren de gezinsleden beter met elkaar praten. Bij een gezinsbehandeling worden ook de school, de verdere familie en leeftijdsgenoten uit de buurt betrokken.

Soms wijkt een hulpverlener van deze behandelingen af en kiest hij of zij voor iets anders. In zo'n situatie legt de hulpverlener uit waarom de keuze op een andere behandeling is gevallen.

Extra maatregelen

Soms is het beter als een kind (tijdelijk) ergens anders woont. De richtlijn adviseert om het kind in zo'n geval altijd aanvullende therapie te bieden, en de ouders thuis aanvullende hulp te geven. Zo wordt ervoor gezorgd dat het kind thuis en in de leefgroep op dezelfde manier wordt opgevoed. U kunt er zelf op aandringen dat u als ouder betrokken wordt bij de behandeling van uw kind.

Tussentijds kan de hulpverlener opnieuw bekijken hoe het met de gedragsproblemen gaat. Lijkt de behandeling weinig resultaat te hebben, dan zoekt hij of zij uit of er misschien toch andere problemen spelen.

Krijgt een kind hulp bij zijn of haar gedragsproblemen, dan wordt volgens de richtlijn ook altijd gekeken hoe het op school gaat. Kinderen met gedragsproblemen lopen namelijk een groter risico om zonder diploma van school te gaan. Een hulpverlener stelt daarom samen met de ouders en de school een plan op om ervoor te zorgen dat het kind naar school kan (blijven) gaan.

Tips voor ouders

Uw kind blijft altijd uw kind, ook als hij of zij (tijdelijk) niet bij u woont. Blijf dus altijd betrokken en houd zelf zo veel mogelijk de regie. Vertel wat u te bieden heeft: wat wilt en kunt u doen om uw zoon of dochter verder te helpen? Sta open voor adviezen en probeer daar iets mee te doen. Laat ook uw mening blijken. Geef het bijvoorbeeld op tijd aan als een advies niet bij u of uw kind past, en kijk samen met uw hulpverlener wat u daaraan kunt doen.

Meer informatie?

Wilt u meer weten over deze richtlijn? Kijk dan op www.richtlijnenjeugdhulp.nl.

Bijlage:

Overzicht van mogelijke behandelingen bij ernstige gedragsproblemen

Goede oudertrainingen zijn:

- Incredible Years – een training aan een groep ouders van kinderen van drie tot en met zes jaar. In achttien bijeenkomsten leren ouders hoe zij de gedragsproblemen van hun kind kunnen verminderen.
- STOP 4-7 – een training voor ouders van kinderen van vier tot zeven jaar. Er zijn tien groepsbijeenkomsten en vijf huisbezoeken om ouders te leren hoe zij thuis met de problemen om kunnen gaan. Het kind en de leerkracht krijgen ook een training.
- PMTO – een training voor ouders van kinderen van vier tot twaalf jaar. De begeleider oefent met ouders hoe zij het beste met hun kind om kunnen gaan. Deze training krijgen ouders apart, niet in een groep.
- OUDERS van tegendraadse jeugd, de oudertraining – een training voor ouders van kinderen van acht tot zestien jaar die met de politie te maken hebben gehad. Voor ouders zijn er acht groepsbijeenkomsten. Er is ook een aantal afspraken met ouders alleen.
- Triple P niveau 4 of niveau 5 – een training voor ouders van kinderen van nul tot en met twaalf jaar. De ouders krijgen acht tot tien afspraken apart, en vijf bijeenkomsten met een groep ouders.
- Opstandige kinderen – een training voor ouders van kinderen van twee tot twaalf jaar. Er zijn negen bijeenkomsten. Meestal wordt de training aan een groep ouders gegeven.
- Minder boos en opstandig: de oudertraining – een training voor ouders van kinderen van acht tot twaalf jaar. De training bestaat uit achttien groepsbijeenkomsten met alleen ouders. De kinderen krijgen een aparte training.

Goede cognitieve gedragstherapieën voor kinderen tot twaalf jaar zijn:

- Minder boos en opstandig: de kindtraining. Dit is een training van achttien keer in een groepje met vier andere kinderen.
- Zelfcontrole. Dit is een training van elf keer in een groepje met vier andere kinderen.

Goede cognitieve gedragstherapieën voor jongeren vanaf twaalf jaar zijn:

- ART – een training van dertig keer in een groep met andere jongeren om agressief gedrag te verminderen. Deze training duurt tien weken.
- WS-ART. Dit is een intensieve groepstraining. Elke week zijn er drie bijeenkomsten en de training duurt tien weken.
- Sociale Vaardigheden op maat. Deze training is voor jongeren die in een instelling wonen. De training kan in een groep gegeven worden of aan een jongere alleen. De training kan vijf maanden tot twee jaar duren.
- In Control! Deze training is voor jongeren die straf hebben gekregen omdat zij geweld hebben gebruikt of hebben bedreigd met geweld. Voor de jongeren zijn er drie individuele afspraken, en achttien bijeenkomsten in een groep.
- Agressieregulatie op maat ambulant. Hierbij krijgt een jongere een keer per week individuele begeleiding, en twaalf keer in een groep.

Goede gezinstherapieën zijn:

- MST. Hierbij bezoekt de therapeut het gezin een aantal keer per week. De behandeling duurt drie tot vijf maanden, heeft een duidelijke structuur en heeft onder meer tot doel te voorkomen dat de jongere uit huis geplaatst moet worden.
- MDFT. Bij deze behandeling zijn er gesprekken met de ouders en met het hele gezin, maar ook met de jongere alleen (en ouders apart). Deze behandeling is voor jongeren die gedragsproblemen hebben en ook (te) veel alcohol en drugs gebruiken. De behandeling duurt zes maanden.
- Relationale gezinstherapie. Deze behandeling richt zich op het (kern)gezin en heeft tot doel patronen van gedragsproblemen binnen het gezin te doorbreken. De behandeling kan zowel thuis als in de instelling plaatsvinden en duurt drie tot zes maanden.

